

Cauza C-392/93

**The Queen
împotriva
H. M. Treasury,
ex parte: British Telecommunications plc**

(Cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare formulată de High Court of Justice,
Queen's Bench Division, Divisional Court)

„Cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare – Interpretarea Directivei 90/531/CEE –
Telecomunicații – Transpunerea în dreptul național –
Obligația de a plăti despăgubiri în cazul transpunerii eronate”

HOTĂRÂREA CURȚII
din 26 martie 1996*

În cauza C-392/93,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către High Court of Justice, Queen's Bench Division, Divisional Court, pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

The Queen

și

H. M. Treasury,

ex parte: **British Telecommunications plc**

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 8 alineatul (1) din Directiva 90/531/CEE a Consiliului din 17 septembrie 1990 privind procedurile de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor (JO 1990 L 297, p. 1),

CURTEA,

compusă din G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, C. N. Kakouris, D. A. O. Edward și J.-P. Puissechet, președinți de cameră, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida (raportor), C. Gulmann și J. L. Murray, judecători,

avocat general: G. Tesauro

grefier: L. Hewlett, administrator

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

*Limba de procedură: engleza.

– în numele British Telecommunications plc, de către G. Barling, QC, T. Sharpe și H. Davies, Barristers, împuterniciți de către C. Green, Solicitor și Chief Legal Adviser,

– în numele Guvernului Regatului Unit, de către J. Collins, Assistant Treasury Solicitor, în calitate de agent și J. Beloff, QC,

– în numele guvernului francez, de către H. Duchène, secretar pentru afaceri externe în cadrul Ministerului Afacerilor Externe și de către C. de Salins, consilier pentru afaceri externe în cadrul aceluiasi minister, în calitate de agenți,

– în numele Comisiei Comunităților Europene, de către H. van Lier, consilier juridic și de către D. McIntyre, funcționar național detașat pe lângă serviciul juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul pentru ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale British Telecommunications plc, reprezentată de G. Barling, T. Sharpe și H. Davies, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de J. Collins, K. P. E. Lasok, QC și S. Richards, Barrister, ale guvernului german, reprezentat de E. Röder, Ministerialrat în cadrul Ministerului Federal al Economiei, în calitate de agent, ale guvernului italian, reprezentat de I. Braguglia, Avvocato dello Stato și ale Comisiei, reprezentată de H. van Lier și D. McIntyre, în ședința din 26 octombrie 1994,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 28 noiembrie 1995,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin ordonanța din 28 iulie 1993, primită la Curte la 23 august 1993, High Court of Justice, Queen's Bench Division, Divisional Court (denumită în continuare „Divisional Court”) a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, patru întrebări privind interpretarea articolului 8 alineatul (1) din Directiva 90/531/CEE a Consiliului din 17 septembrie 1990 privind procedurile de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor (JO 1990 L 297, p. 1, denumită în continuare „directiva”).

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unei acțiuni introduse de British Telecommunications plc (denumită în continuare „BT”) împotriva Guvernului Regatului Unit privind anularea anexei 2 din „Utilities Supply and Works Contracts Regulations 1992” (denumite în continuare „Regulamentele din 1992”), de punere în aplicare a articolului 8 alineatul 1 din directivă.

3 Articolul 2 alineatul (2) litera (d) din directivă prevede că activitățile relevante pentru domeniul de aplicare al directivei sunt în special „punerea la dispoziție sau exploatarea rețelelor publice de telecomunicații sau furnizarea unuia sau mai multor servicii publice de telecomunicații”.

4 În conformitate cu articolul 2 alineatul (1) litera (b), directiva se aplică entităților contractante care, „deși nu sunt autorități publice sau întreprinderi publice, exercită ca activitate una din activitățile prevăzute la alineatul (2) sau o combinație a acestora și beneficiază de drepturi speciale sau exclusive oferite de o autoritate competentă dintr-un stat membru”. Articolul 2 alineatul (3) litera (a) prevede în continuare că, în scopul aplicării alineatului (1) litera (b), o entitate contractantă beneficiază de drepturi speciale sau exclusive,

în special întrucât „în scopul construcției de rețele sau facilități prevăzute la alineatul (2), entitatea poate iniția o procedură de expropriere publică ori poate folosi proprietăți sau poate utiliza solul, subsolul sau spațiul aflat deasupra unei căi publice pentru amplasarea echipamentului rețelelor”.

5 În conformitate cu articolul 2 alineatul (6), „entitățile contractante menționate în anexele I – X îndeplinesc criteriile prevăzute anterior”. Anexa X, care face în special referire la „entitățile contractante din domeniul telecomunicațiilor”, menționează, în special, pentru Regatul Unit, pe BT, Mercury Communications Ltd (denumită în continuare „Mercury”) și City of Kingston upon Hull (denumită în continuare „Hull”).

6 Articolul 8 din directivă prevede:

„1. Prezenta directivă nu se aplică contractelor atribuite unei entități contractante [...] pentru achiziții care să permită în mod exclusiv acesteia să asigure unul sau mai multe servicii de telecomunicații, în cazul în care alte entități au libertatea de a oferi aceleași servicii în aceeași zonă geografică în condiții similare.

2. Entitățile contractante comunică Comisiei, la cerere, serviciile pe care le consideră că fac obiectul excluderii prevăzute la alineatul (1). Comisia poate publica periodic, cu titlu informativ, în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene*, lista serviciilor excluse. În acest sens, Comisia respectă orice aspect comercial semnificativ pe care entitățile contractante îl menționează în momentul transmiterii informațiilor.”

7. Articolul 33 alineatul (1) litera (d) prevede:

„1. Entitățile contractante păstrează informațiile corespunzătoare fiecărui contract, care să le permită justificarea ulterioară a deciziilor privind:

[...]

d) nepunerea în aplicare a dispozițiilor titlurilor II, III și IV în conformitate cu derogările prevăzute la titlul I.”

8 În Regatul Unit, articolul 8 alineatul (1) din directivă a fost transpus în legislația națională prin articolul 7 alineatul (1) din Regulamentele din 1992, prin care se prevede:

„Prezentele regulamente nu se aplică cererilor de ofertă în vederea atribuirii unui contract unei entități prevăzute în anexa 2, cu scopul exclusiv de a permite acesteia să furnizeze unul sau mai multe din serviciile de telecomunicații specificate în anexa 2, în care este menționată entitatea în cauză.”

9 Partea B din anexa 2 menționată anterior se prezintă după cum urmează:

„British Telecommunications plc
Kingston Communications (Hull) plc

2. Toate serviciile publice de telecomunicații, altele decât serviciile menționate în continuare, sunt furnizate în zona geografică pentru care furnizorul este autorizat ca operator public de telecomunicații: serviciile de bază de telefonie vocală, serviciile de bază de transmisie de date, furnizarea de circuite private închiriate și serviciile maritime”.

10 Articolul 7 alineatul (2) prevede:

„Un serviciu public cum este cel menționat în anexa 2 trebuie să trimită un raport ministerului, pentru a fi transmis ulterior Comisiei, în care să prezinte serviciile de telecomunicații publice pe care le furnizează și pe care le consideră ca fiind servicii de tipul celor menționate în partea din anexa 2 în care este menționat serviciul public.”

11 BT este o societate pe acțiuni cu răspundere limitată, înființată la 1 aprilie 1984 în temeiul British Telecommunications Act 1984 (Legea din 1984 privind telecomunicațiile). Acestea i-au fost transferate proprietatea, precum și toate drepturile și obligațiile fostei societăți de stat, numită, de asemenea, „British Telecommunications”, care, la rândul său, în temeiul British Telecommunications Act 1981, era succesoare a Post Office, societatea din urmă deținând până la acea dată monopolul exclusiv asupra funcționării sistemelor de telecomunicații pe aproape întregul teritoriu național.

12 Guvernul Regatului Unit a acordat, prin Legea din 1984 privind telecomunicațiile, autorizațiile necesare funcționării BT și Mercury în domeniul serviciilor de telecomunicații prin telefonie fixă (inclusiv terminale de voce pentru telefonie fixă). Pentru a asigura o mai bună concurență, Legea din 1984 privind telecomunicațiile a impus interconectarea celor două rețele. BT și Mercury au obținut astfel dreptul exclusiv de folosire asupra serviciilor de telecomunicații prin telefonie fixă până în 1990 (perioada de „duopol”).

13 Politica de duopol a fost abandonată în acest sector la începutul anilor 1990. Guvernul Regatului Unit a eliberat mai multe autorizații în această perioadă. Cu toate acestea, în 1992, BT controla în continuare 90% din activitatea de telefonie, în timp ce Mercury controla 7%, iar noii furnizori numai 3%. Între 1984 și iulie 1993, guvernul a cedat treptat acțiunile deținute din capitalul BT.

14 Autorizația acordată BT pentru o perioadă de 25 de ani impune obligația de a furniza servicii de telefonie vocală pe întregul teritoriu al Regatului Unit, cu anumite excepții, chiar dacă cererea este insuficientă pentru a acoperi costurile furnizării (obligația de a furniza servicii universale). BT este singura societate autorizată care face obiectul unei reglementări în ceea ce privește modificările tarifare (control de tip „price cap”).

15 Prin transpunerea articolului 8 din directivă în legislația națională, Regulamentele din 1992 au exclus de la obligația de a se conforma aproape toți operatorii din sectorul în cauză, inclusiv pe Mercury, în ceea ce privește contractele de furnizare de servicii de telecomunicații. BT (și Hull, în zona pentru care deține autorizație) este singura societate care încă face obiectul directivei, însă numai pentru serviciile de bază de telefonie vocală, serviciile de bază de transmisie de date, furnizarea de circuite private închiriate și serviciile maritime.

16 Prin acțiunea introdusă în fața Divisional Court, BT solicită eliminarea anexei 2 la Regulamentele din 1992, pe motiv că articolul 7 alineatul (1) și anexa 2 constituie o metodă eronată de aplicare a articolului 8 din directivă. BT susține că guvernul ar fi trebuit să transpună criteriile de la articolul 8 alineatul (1) din directivă și nu să le pună în aplicare. Stabilind pentru fiecare entitate contractantă care dintre serviciile oferite îndeplinesc aceste criterii, Guvernul Regatului Unit a privat BT de puterea de decizie conferită prin directivă.

17 În continuare, BT solicită despăgubiri pentru prejudiciile pe care pretinde că le-a suferit ca urmare a transunerii eronate a directivei, respectiv costurile suplimentare pe care le-a suportat pentru a respecta dispozițiile Regulamentelor din 1992. De asemenea, aceste regulamente au împiedicat societatea să încheie tranzacții profitabile și i-au adus prejudicii în

plan comercial și concurențial, ca urmare a obligației de a publica în *Jurnalul Oficial* planurile sale de contracte, obligație de la care ceilalți operatori din sectorul în cauză sunt scutiți.

18 În cadrul acțiunii introduse de BT, Divisional Court a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții de Justiție următoarele întrebări preliminare:

„1) Pentru o interpretare corectă a Directivei 90/531, este permis unui stat membru, în temeiul puterii discreționare care îi este recunoscută de articolul 189 din tratat, să stabilească, în aplicarea articolului 8 alineatul (1) din directiva în cauză, care sunt serviciile de telecomunicații furnizate de entitățile contractante cărora li se aplică sau nu excepția prevăzută de acest articol?

2) a) Termenii „în cazul în care alte entități au libertatea de a oferi aceleași servicii în aceeași zonă geografică, în condiții similare” de la articolul 8 alineatul (1) se referă la „libertatea” și „condițiile” cu caracter legal sau administrativ?

b) În cazul unui răspuns negativ la întrebarea 2 a):

i) care sunt celelalte domenii la care acești termeni fac referire; și

ii) este relevantă, pentru un anumit serviciu de telecomunicații, poziția pe piață a unei entități contractante; și

iii) în cazul în care această poziție este relevantă, în ce măsură și în ce circumstanțe poate fi hotărâtoare?

c) Răspunsurile la întrebările ii) și iii) de la paragraful b) sunt afectate de faptul că o entitate este supusă unor constrângeri de ordin administrativ și, dacă da, în ce măsură?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 1:

a) în eventualitatea unui litigiu între o entitate contractantă și autoritățile naționale responsabile pentru aplicarea articolului 8 alineatul (1), cum poate asigura instanța națională sesizată în litigiu aplicarea corectă a criteriilor de exceptare prevăzute la articolul 8 alineatul (1) și, în special, poate aceasta să substituie propriile evaluări privind aplicarea excluderii prevăzute la articolul 8 alineatul (1) celor stabilite de autoritățile naționale responsabile pentru aplicarea articolului în cauză?

b) în cazul în care instanța națională constată că definițiile anumitor servicii de telecomunicații, adoptate de autoritățile naționale responsabile pentru aplicarea articolului 8 alineatul (1) în vederea stabilirii dacă un serviciu este sau nu exceptat, sunt de natură să împiedice o entitate contractantă să stabilească dacă un serviciu este acoperit de o astfel de definiție, se încalcă astfel Directiva 90/531 sau principiile generale de drept comunitar, în special principiul general al certitudinii juridice?

c) în momentul definirii anumitor servicii de telecomunicații, un stat membru are dreptul să adopte definiții bazate pe descrieri ale mijloacelor tehnice care permit furnizarea unui serviciu în locul descrierii propriu-zise a serviciului respectiv?

4) În cazul în care un stat membru aplică în mod eronat articolul 8 alineatul (1) din Directiva 90/531 a Consiliului, statul membru respectiv este obligat prin dreptul comunitar să plătească

despăgubiri unei entități contractante pentru prejudiciile suferite ca urmare a erorii respective și, dacă da, în ce condiții ia naștere o astfel de obligație?”

Cu privire la prima întrebare

19 Prin prima sa întrebare, Divisional Court întreabă, în esență, dacă un stat membru poate, în momentul transpunerii directivei, să stabilească serviciile de telecomunicații excluse din domeniul de aplicare al directivei în temeiul articolului 8 alineatul (1) sau dacă posibilitatea de a stabili acest lucru revine entităților contractante.

20 Guvernele german, francez, italian și Guvernul Regatului Unit consideră că directiva nu împiedică statele membre să stabilească serviciile de telecomunicații furnizate de entitățile contractante cărora li se aplică exceptarea prevăzută de articolul 8 alineatul (1). În acest sens, statele membre precizează conținutul acestei dispoziții și permit astfel exercitarea unui control legal care, în alte condiții, nu ar fi fost posibil.

21 De asemenea, guvernul german și Guvernul Regatului Unit consideră că aplicarea articolului 8 alineatul (1) este în mod special necesară, având în vedere divergențele existente între un stat membru și o entitate contractantă cu privire la definirea domeniului de aplicare al exceptării, ceea ce este și cazul acestei spețe. Guvernul german adaugă că statele membre sunt mai în măsură decât Comisia să evalueze dacă există concurență pe piața telecomunicațiilor în cazul unui anumit serviciu și, prin urmare, stabilirea de către statele membre a aspectelor care fac obiectul articolului 8 alineatul (1) permite exercitarea unui control mai eficient decât cel efectuat de Comisie pe baza informațiilor obținute în conformitate cu articolului 8 alineatul (2).

22 În cele din urmă, guvernul german constată că articolul 8 alineatul (2) și articolul 33 alineatul (1) litera (d) nu sprijină argumentul conform căruia numai entitățile contractante pot stabili dacă serviciile pot fi considerate ca fiind exceptate. Faptul că aceste dispoziții impun ca entitățile să furnizeze informații Comisiei, la cererea acesteia, cu privire la serviciile exceptate, precum și să păstreze informații corespunzătoare referitoare la fiecare contract, care să le permită ulterior să justifice neaplicarea titlurilor II, III și IV din directivă, nu înseamnă că statele membre nu pot fi considerate ca având capacitatea de a stabili domeniul exceptării prevăzute de articolul 8 alineatul (1).

23 Aceste argumente nu pot fi acceptate.

24 Articolul 8 alineatul (2), precum și articolul 6 alineatul (3) și articolul 7 alineatul (2) din directivă prevăd că entitățile contractante transmit Comisiei, la cererea acesteia, serviciile pe care le consideră ca fiind exceptate, în conformitate cu articolele menționate. În cazul în care ar fi fost obligația statelor membre să stabilească serviciile în cauză, acestea ar fi fost de asemenea obligate să notifice Comisia cu privire la serviciile excluse de la aplicarea directivei, pentru a permite Comisiei să îndeplinească sarcinile care îi sunt încredințate în temeiul dispozițiilor menționate.

25 Întrucât directiva nu menționează pentru statele membre o astfel de obligație, după cum prevede articolul 3 alineatul (4), entitățile contractante sunt cele care trebuie să stabilească serviciile exceptate, în conformitate cu articolul 8 alineatul (1).

26 Această interpretare este confirmată de obiectivul formulat de Directiva 92/13/CEE a Consiliului din 25 februarie 1992 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative referitoare la aplicarea regulilor comunitare cu privire la procedurile de

achiziții publice ale entităților care desfășoară activități în sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor (JO 1992 L 76, p. 14, denumită în continuare „Directiva 92/13”), respectiv de a asigura protecția juridică adecvată a furnizorilor sau contractanților în cazul unei încălcări a dreptului comunitar în domeniul achizițiilor publice (a se vedea, în acest sens, al cincilea considerent din Directiva 92/13).

27 În fapt, în cazul în care decizia de a exclude anumite servicii din domeniul de aplicare al directivei ar aparține statelor membre, operatorii economici nu ar putea beneficia de instrumentele legale prevăzute de Directiva 92/13 în cazul unei încălcări a legislației comunitare în domeniul achizițiilor publice de către întreprinderile contractante, în special dreptul de a solicita despăgubiri și de a aplica măsuri de constrângere, astfel cum este prevăzut la articolul 2 alineatul (1), pentru a preveni sau a înceta orice încălcare a acestor drepturi.

28 În cele din urmă, această interpretare face posibilă asigurarea tratamentului egal al entităților contractante și al furnizorilor acestora, care se supun astfel aceluiași reglementări.

29 Răspunsul la prima întrebare este, prin urmare, că un stat membru nu poate, în momentul transunerii directivei, să stabilească serviciile de telecomunicații excluse din domeniul de aplicare al directivei în temeiul articolului 8 alineatul (1), această prerogativă aparținând entităților contractante.

Cu privire la a doua întrebare

30 Prin a doua sa întrebare, Divisional Court solicită să se răspundă dacă condiția de la articolul 8 alineatul (1), conform căreia „alte entități au libertatea de a oferi aceleași servicii în aceeași zonă geografică, în condiții similare”, trebuie verificată în drept sau trebuie verificată și în fapt. În această a doua ipoteză, instanța întreabă care sunt elementele care trebuie avute în vedere pentru a evalua dacă există concurență în cazul unui anumit serviciu pe piața telecomunicațiilor.

31 BT susține că respectiva condiție de la articolul 8 alineatul (1) este îndeplinită, întrucât dispozițiile legislative sau administrative garantează dreptul la liberă concurență în sectorul în cauză, nemaifiind necesar să se stabilească dacă o astfel de concurență există efectiv.

32 O astfel de interpretare se opune formulării și obiectivului prevăzut de articolul 8 alineatul (1). Condiția ca alte entități contractante să poată oferi aceleași servicii în condiții similare este formulată în termeni generali de articolul 8 alineatul (1). De asemenea, al treisprezecelea considerent din directivă prevede că, pentru a putea fi excluse din domeniul de aplicare al directivei, activitățile entităților contractante trebuie să fie „direct expuse concurenței pe piețele la care accesul nu este limitat”.

33 Prin urmare, criteriul impus de articolul 8 alineatul (1) trebuie interpretat în sensul că entitățile contractante nu trebuie doar să fie autorizate să funcționeze pe piața serviciilor în cauză, fără a le fi limitat legal accesul, ci trebuie să fie ele însele capabile să furnizeze aceste servicii în aceleași condiții ca și entitatea contractantă.

34 În aceste condiții, decizia de a exclude anumite servicii din domeniul de aplicare al directivei trebuie luată de la caz la caz, luând în considerare, în special, toate caracteristicile acestora, existența unor servicii alternative, indicele prețurilor, poziția dominantă pe piață a entității contractante, precum și existența unor eventuale constrângeri legale.

Răspunsul la a doua întrebare, cu privire la condiția de la articolul 8 alineatul (1), conform căreia „alte entități au libertatea de a oferi aceleași servicii în aceeași zonă geografică în condiții similare”, este că aceasta trebuie verificată în drept și în fapt, luând în considerare, în special, toate caracteristicile acestora, existența unor servicii alternative, indicele prețurilor, poziția dominantă pe piață a entității contractante, precum și existența unor eventuale constrângeri legale.

Cu privire la a treia întrebare

36 Având în vedere răspunsul la prima întrebare, nu este cazul să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la a patra întrebare

37 Prin a patra sa întrebare, Divisional Court dorește să afle dacă dreptul comunitar obligă un stat membru care, la transpunerea directivei în legislația națională, a stabilit care dintre serviciile unei entități contractante sunt excluse, în conformitate cu articolul 8, să plătească despăgubiri întreprinderii pentru prejudiciile suferite ca urmare a erorii comise de statul respectiv.

38 Cu titlu preliminar, trebuie reamintit că principiul răspunderii statului pentru prejudiciile produse persoanelor de drept privat ca urmare a încălcării dreptului comunitar care îi sunt imputabile acestuia este inclus în tratat (a se vedea Hotărârea din 19 noiembrie 1991, Francovich și alții, cauzele C-6/90 și C-9/90, Rec., p. I-5357, considerentul 35, și Hotărârea din 5 martie 1996, Brasserie du pêcheur și Factortame, cauzele C-46/93 și C-48/93, Rec., p. I-1029, considerentul 31). Rezultă că acest principiu este valabil pentru orice caz de încălcare a dreptului comunitar de către un stat membru (Hotărârea Brasserie du pêcheur și Factortame, menționată anterior, considerentul 32).

39 Trebuie amintit că, în ultima hotărâre menționată, Curtea a decis, de asemenea, că un stat membru care a încălcat dreptul comunitar, acționând într-un domeniu în care poate avea discreție de apreciere în adoptarea hotărârilor legislative, poate fi considerat responsabil pentru acțiunile sale și că dreptul comunitar recunoaște dreptul de a primi despăgubiri în cazul în care următoarele trei condiții sunt îndeplinite: reglementarea încălcată trebuie să acorde drepturi persoanelor de drept privat, încălcarea trebuie să fie suficient de gravă și trebuie să existe o legătură de cauzalitate directă între încălcarea obligației care îi revine statului respectiv și prejudiciile suferite de persoanele cărora le-au fost încălcate drepturile (considerentele 50 și 51).

40 Aceleași condiții trebuie aplicate și ipotezei transmise Curții de instanța națională, respectiv cazul în care un stat membru transpune în mod eronat o directivă comunitară în legislația sa națională. În fapt, condițiile restrictive de angajare a răspunderii statului membru sunt justificate, în această ipoteză, de motivele care au fost deja reținute de Curte pentru a argumenta condițiile restrictive de angajare a răspunderii extracontractuale a instituțiilor sau a statelor membre în cazul în care își exercită activitatea normativă în domeniile relevante ale dreptului comunitar și în care dispun de o mare putere de decizie, în special de a se asigura că exercitarea activității normative nu este afectată de posibilitatea declanșării unor acțiuni în despăgubire de fiecare dată când interesul general impune instituțiilor sau statelor membre să adopte măsuri care ar putea afecta negativ interesele individuale (a se vedea, în special, Hotărârea din 25 mai 1978, HNL și alții/Consiliul și Comisia, cauzele 83/76, 94/76, 4/77, 15/77 și 40/77, Rec., p. 1209, considerentele 5 și 6, și Hotărârea Brasserie du pêcheur și Factortame, menționată anterior, considerentul 45).

41 Cu toate că, în principiu, instanțele naționale sunt cele care trebuie să verifice dacă sunt sau nu îndeplinite condițiile privind răspunderea statului ca urmare a încălcării dreptului comunitar, în speța de față Curtea dispune de toate elementele necesare pentru a aprecia dacă faptele prezentate sunt suficiente pentru a se considera că dreptul comunitar a fost încălcat.

42 Din jurisprudența Curții rezultă că o încălcare a dreptului comunitar este suficient de gravă în cazul în care, în exercitarea competențelor sale legislative, o instituție sau un stat membru depășește în mod evident și grav limitele care îi sunt impuse în exercitarea acestora (Hotărârea HNL și alții/Consiliul și Comisia, menționată anterior, considerentul 6, și Hotărârea Brasserie du pêcheur și Factortame, menționată anterior, considerentul 55). În acest sens, factorii pe care instanța competentă îi poate avea în vedere includ claritatea și precizia reglementării încălcate (Hotărârea Brasserie du pêcheur și Factortame, considerentul 56).

43 În speță, formularea articolului 8 alineatul (1) este imprecisă și vine în mod rezonabil în sprijinul interpretării date de Curte în prezenta hotărâre, interpretare dată și de Regatul Unit cu bună credință, în baza unor argumente suficient de pertinente (a se vedea considerentele 20 – 22 menționate anterior). O astfel de interpretare, care este de altfel acceptată și de alte state membre, nu se opune formulării textului directivei, și nici obiectivului acesteia.

44 De asemenea, trebuie amintit faptul că Regatul Unit nu a dispus de nicio orientare din jurisprudența Curții pentru a interpreta dispoziția în cauză, iar Comisia nu s-a pronunțat în această privință înainte de adoptarea Regulamentelor din 1992.

45 În aceste condiții, faptul că, la data transunerii directivei, un stat membru a considerat că este necesar să stabilească serviciile care sunt excluse din domeniul de aplicare al directivei în conformitate cu articolul 8, astfel încălcând această dispoziție, nu poate fi considerată o încălcare gravă a dreptului comunitar, în sensul hotărârii Brasserie du pêcheur și Factortame, menționată anterior.

46 Prin urmare, răspunsul la a patra întrebare este că dreptul comunitar nu obligă un stat membru care, pentru transpunerea directivei în legislația națională, a stabilit care dintre serviciile unei entități contractante sunt excluse în conformitate cu articolul 8, să plătească despăgubiri entității pentru prejudiciile suferite ca urmare a erorii comise de statul respectiv.

Cu privire la cheltuielile de judecată

47 Cheltuielile efectuate de către guvernele german, francez și italian, precum și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de High Court of Justice, Queen's Bench Division, Divisional Court, prin ordonanța din 28 iulie 1993, hotărăște:

1) La data transpunerii directivei, un stat membru nu poate stabili care sunt serviciile de telecomunicații care sunt excluse din domeniul de aplicare al Directivei 90/531/CEE a Consiliului din 17 septembrie 1990 privind procedurile de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și telecomunicațiilor, în temeiul articolului 8 alineatul (1), această prerogativă aparținând entităților contractuale.

2) Condiția de la articolul 8 alineatul (1) din Directiva 90/531, conform căreia „alte entități au libertatea de a oferi aceleași servicii în aceeași zonă geografică în condiții similare”, trebuie verificată în drept și în fapt, luând în considerare, în special, toate caracteristicile acestora, existența unor servicii alternative, indicele prețurilor, poziția dominantă pe piață a entității contractante, precum și existența unor eventuale constrângeri legale.

3) Dreptul comunitar nu obligă un stat membru care, pentru transpunerea Directivei 90/531 în legislația națională, a stabilit care dintre serviciile unei entități contractante sunt excluse în conformitate cu articolul 8, să plătească despăgubiri entității pentru prejudiciile suferite ca urmare a erorii astfel comise de statul respectiv.

Rodriguez Iglesias

Kakouris

Edward

Puissochet

Mancini

Schockweiler

Moitinho de Almeida

Gulmann

Murray

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 26 martie 1996.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodriguez Iglesias